

Justyna Marcinkowska

Kultura oddolna. Praktyki aktywistów w średnim mieście. Przypadek Włocławka.

„Bohaterem” pracy są osoby i grupy, skupiające się w postaci inicjatyw podejmujących działania w obszarze kultury. Ludzie ci organizują pokazy filmowe, slamy poetyckie, spotykają się, by wspólnie grać lub wspominać czasy świetności miasta. Tworzą wielosceniczną mapę kultury amatorskiej i profesjonalnej, uzupełniając, a czasami zupełnie zastępując ofertę instytucji publicznych.

Drugoplanowym „bohaterem” pracy jest Włocławek, miasto średniej wielkości, tzw. byłe miasto wojewódzkie, dotknięte procesami degradacji i znajdujące się w okresie rewitalizacji. Na jego przykładzie praca pokazuje kulturotwórcze działania w specyficznej centro-peryferyjnej przestrzeni, odrębnej zarówno od kultury wsi i małych miast w Polsce, jak i kultury metropolitarnej.

Celem pracy jest zbadanie kulturotwórczej roli inicjatyw oddolnych w mieście średniej wielkości z uwzględnieniem ich oddziaływania w przestrzeni fizycznej, kulturowej i społecznej. Ponieważ praca została pomyślana jako studium przypadku, którego celem jest całościowe spojrzenie, wyszczególniłam trzy kluczowe obszary: tożsamość, usytuowanie społeczne i rolę inicjatyw oddolnych w procesie zmiany.

Perspektywa tożsamości skupia się na wewnętrznym świecie oddolnych działaczy. W części tej akcent kładziony jest na jednostkową kreatywność i autonomię budowaną „na własną rękę”, Rekonstruuje świat kulturotwórców, pytając kim są, dlaczego działają i jak konstruują tożsamość za pomocą swoich praktyk.

Perspektywa władzy bada oddolność w kontekście dominacji i podporządkowania, zarówno na poziomie symbolicznym (czyż kultura jest dla różnych podmiotów), jak i materialnym (dostęp do środków, zasobów, ludzi, publiczności). Śledzę tu usytuowanie działaczy oddolnych w siatce społecznej tworzących hierarchie.

Perspektywa zmiany skupia się z kolei na działaniu i oddziaływaniu oddolnej kultury. W części tej pytam, jak działania oddolne dokonują zmian, zarówno w krótkiej perspektywie konkretnego wydarzenia, jak i w dłuższej perspektywie trwania.

W rozprawie, posługując się terminem kultury oddolnej i przykładając ów konstrukt do środowiska twórców i działaczy Włocławka, staram się zatem nie tylko pokazać odrębność tych

aktywności w obszarze kształtującego się i kształtowanego społeczeństwa obywatelskiego, ale także przedstawić problemy, z jakimi mierzą się aktywiści. W celu tym pomaga mi usytuowanie wewnątrz badanej społeczności. W niniejszej pracy występuję więc także jako jedna z „bohatek”.

Inicjatywy oddolne wydają się mezostrukturą mediującą między różnymi bytami – społecznościami, ale także reżimami władzy. Odbywa się to zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz społeczności. To właśnie działacze mediują między ludźmi a systemami prawnymi, politykami lokalnymi i ponadlokalnymi, instytucjami i grantodawcami. Mówiąc za Bruno Latourem, „uczestniczą oni w procesie translacji – konstruowania rzeczywistości społecznej przy pomocy mikro-interwencji.”. Te z kolei odznaczają się charakterystyczną dla tego typu praktyk iterowalnością i to właśnie dzięki temu „sprawiana” jest zmiana.

Inicjatywy, nawet jeśli krótkotrwałe, mogą stanowić przy tym zaczątek kuli śniegowej dalszych przeobrażeń. Czasami są one kontynuowane przez tych samych liderów, którzy są „seryjnymi” inicjatorami kolejnych przedsięwzięć. Czasami ich pomysły są przejmowane (albo przechwytywane) przez innych ludzi i inne inicjatywy. Czasami zaś działania tworzone początkowo oddolnie kontynuowane są już wewnątrz systemu instytucjonalnego.

Relacyjność inicjatyw oddolnych polega nie tyle na ilości wytwarzanych powiązań, ale na ich specyfice. Nie tylko przenoszą one pewne elementy kultury z jednej sfery do drugiej, jednocześnie je filtrując, ale raczej problematyzują status samych granic. Upłynniają granice, rozluźniają je, czyniąc porowatymi i przepuszczalnymi. Są na podobieństwo pęcherzyków powietrza w strukturze gąbki – absorbują jako pierwsze to, co na zewnątrz, jednocześnie zaś w chwilach krytycznych stanowią istotny społeczny rezerwuar.